

Ивана под морето

(Excerpt in Macedonian)

Translated by: Ivanka Apostolova Baskar

Contact of the translator: ivankaapostolova@gmail.com

„Го видов огласот на интернет, дали орманот сеуште се про ...? ...би го... аха, ок, доаѓам,“ рече женскиот глас со изразено мека интонација. По дваесетина минути пред вратата се појави госпоѓа на мои години, во многу кратко црно мини здолниште, со вресакаво розе шминка од носот до брадата, накитена со накит од тенекија. Додека нејзините (босански? српски? црногорски?) макроа, облечени во црно и секој од нив со по една обетка од лажен дијамант на ушите, се моткаа околу орманчето за гардероба, ние стоевме во ходникот и како во небрано, се насмеаваме една на друга.

„Од Украина сте?“

„Да и не, блиску, Русија.“

„Ги обожувам руските поети.“

Бледо ме погледна преку дебелиот слој маскара.

„Цветаева, Бродски, Манделштајм...“ се охрабрив.

„Ги познавате?“ беше сосема изненадена, поради што се замислив, дека можеби е учителка, на која не и` се посреќило дома, но и покрај ноншалантното однесување во новите авантури во кои се нашла, сепак не и` е баш лесно. Очигледно не сакаше да го продложи разговорот во таа насока и замолчи.

„И, како е сега кај вас? По руската инвазија на Крим? Нели сте блиску едни до други, во тие краеве?“ Си го замислував нашиот орман во нејзината куќарка, каде што сидовите сигурно се офарбани во розево, каде што почесто мамурна отколку будна, каде што го поминува своето време, додека по цели ноќи танцува на шипка, во некој мрачен ноќен клуб.

„Кај нас е океј,“ отсечно ми одговори, како едвај да го дочека токму тоа прашање. Секогаш одново ме изненадува тој прастрав на одрекување, од памтивек врежан во коските на човек од режимот, кој и покрај сите промени, никогаш не може да го ослободи од себе, па каде и да живее. Меѓудругото, сеуште не ми стана јасно дали беше русинка или украинка.

„Дали е опасно?, сеуште ли војуваат?“ се направив глупава.

Одмавна со раката, онака како да одбива понудено кафе, притоа затропкаа нејзините алки: „Опасноста е во мирот, опасноста не е во војната.“

Во меѓувреме дванаесет килограми ослабениот Адријан, кој се наоѓа во Каоник, село со само една повеќеспратна куќа, кој живееше во собчичка со под од иверица, тој спиеше во брачен кревет, го преместија во друга куќа и го запослија како учител, инаку учителот е последен во селото, иако никој тоа нема да му го даде до знаење и сите ќе се однесуваат љубезно со него. Во училиницата има двајца млади четници, на училиште доаѓаат со пушки. Бидејќи знае дека овој пат ќе добива плата, ги замоли за дозвола за пат до Белград и тие му изегоа во пресрет: во градскиот антикваријат тој си купи книга за ботаника, се најде во словенската менза и отиде да го гледа балетот *Жизел*. Белград за време на кошава е студен и гладен град. Во картотеките на тамошниот Црвен крст и кај салезијанците на список имаат скоро двеилјади имиња на исчезнати лица. Новата куќна господарка во Каоник е унгарка, многу е зборлеста и за Бадник таа му подари брезова прачка, завиткана во свилена хартија, на која што беа прикачени две коцки шеќер; му

испече и леб од брашно, кој во големата плетена корпа полна со молци, повторно стои до креветот на Адријан. Адријан едвај ...

[...]

... нешто поголемо, кое не се осмелувам да го именувам, од кое толку многу ми се гади. На интернет сигурно ќе најдам корисни совети, нпр. како на најефикасен начин да се ослободам од овие божји креатури, обично сите велат на *хуман начин*, а притоа не знаеш дали човечки се мисли кон луѓето или кон животните.

Но суштеството следното утро се смири и се надевав, дека го снема. Ги облеков чевлите, за да не одам со папучи по бактериите, кое најверојатно ги истресло на подот. Малку сакав да почекам, пред да ја направам таа непријатна работа, а имав добар изговор: ме чекаше многу работа и многу чистење.

Во кутијата со натпис *Херцеговац, производ творнице духана Сарајево* најдов до полу употребени моливи. Да се запрашаш, што ли се напишале - како да ти прават да сфатиш, дека што ли уште не допрва би напишале. Во ролната со натпис *Азфа, М. Канц, Марибор, Госпоска 33*, здогледав негатив од фотографии и уште истиот ден ги однесов во фото студио, за да ги скенираат и со фотошоп дигитално да ги репродуцираат. Од една фиока го извадив и лулето на дедо ми, кој цел живот го користеше: таму кај што пушеше со устата и таму каде што удираше со него, за да ги истресе остатоците од тутунот, лулето беше истрошено.

Имаме доволно тутун, и откако на Видовден завршивме со предавањето, секој ден седиме пред преполна кафеана и пиеме шљивовица, водена ракија или турска ракија од чист јачмен, и` пишува Адријан на жена си на лето, но само до десет, бидејќи потоа почнува полициски час. Корзото за чудо живо е, таму се врти и пече јagneшко печење за 140 динари од кило. На пазарот може да се најде само кромид, лук и безбројна количина на јагоди. Колку сакам да ви испратам пакет со шеќер и парче сланина, ама нема. Јадам во мензата, проја пиев само еднаш, лебот е измешан со компир. Жал ми е што премалку се интересирав за готвење, бидејќи нашата готвачка знае едно мало чудо од рецепти. Иако е време за жетва, нема брашно, а селаните се полни со снопчиња пари. Кога има црквено собирање за прочка, се собираат повеќе од илјада луѓе, доаѓат армоникаши и играат на оро. Селаните плаќаат по 200, 300 динари. Пари има колку сакаш, ама нема продукти, може да ги добиеш само со врски. Во Белград велат дека е иста песна: игранки, пеачки, музика во секоја биртија. Ако имаш пари, добиваш што сакаш, од слатки до свилена долна облека. Пар опинци, кои кога дојдов чинеа 100 динари, а сега се 2500 динари.

Ивана отиде и кај чевларот Крмолц и си порача два пара сандали број четириесетичетири. *Ќе ги платам кога ќе ги измерам, а ако се потешки од две кебиња нема да ги земам, го предупреди. Германската пошта не дозволува пакети, потешки од двеста грама, а тоа е доволно за еден пар сандали за пратка. Би испратила многу нешта, ако можев да ги најдам, така можеби ќе си ја олеснев малку совеста, бидејќи во последно време ја привлекуваа други нешта: си замислуваше преградки и насмевки, онаа насмевка дигната на левиот агол, оној жар во очите, оној љубезно пријатен поглед. Ја преживеав сончаницата, ама тоа е ништо, неколку луѓе умреа од тропска маларија.* Ивана повторно почувствува жештина во желудникот, почувствува топлина низ целото тело: ако Адријан умре, тоа ќе биде казна за неа. Никогаш не веруваше во тие католички заб за заб осветувања, но нешто поголемо сигурно ќе ја снајде, ако не се лажеше, ако не

направи се` што е во нејзината моќ, ако немаше кристално чисти мисли, ако заборавеше на својата кожа, за која мислеше дека и` се суши, нејзината кожа, која без машките допири беше толку многу запуштена.

Словенците сме како едно семејство. Тука мирот е од бога даден, само некои дребулици и недостиг на она или ова, или некој ненадејни присетувања на војната. Последниве денови дува свежо ветре, бевме во најомилениот главен град на секакви „војводи“ и нивните банди. Пијанчење, насилство, пљачкање, убивање сето беше на дневен ред. Сега теренот го презедоа тие, поради тоа се тука, и сиот регион полесно дише.

Ако го убијат Адријан или ако го ранат, таа ќе биде крива за се`, нејзината недоволна љубов ќе биде крива за се`, нејзината непостојаност и слабост, нејзината слаба волја, затоа мора да издржи, бидејќи во неа веќе се вселува тоа ново наслутување, дека со своите постапки може да си го убие мажот – внатре во неа; некогаш кога така храбро во неа тлееше Шкалчан, истовреме во неа се засилуваше стрепење, нов вид на страв.

Еден руски емигрант, инжињер, одам да го учам германска конверзација. Ништо не му наплакам, бидејќи ништо и нема. Ќе ме почестат со слатки, ракија и кафе. Русинот ми позајми костим за капење, тука велат „ићи на плажи“. Една продавница се вика Лувер, друга Москва, имаме и кафеани Казино и Булевар. Инаку се` е чудно, примитивно. Ги добив твоите пакети со белите панталони, трите марамчиња, трите пара Бато чорати, машината, неколку суканици и малку миризлив сапун.

Ивана повторно е расположена, вестите од Адријан не се така потресни, станаа дел од неговото и нејзиното секојдневие, двајцата се навикнаа на одалеченоста, барем засега така изгледа, барем така е во овој момент, додека денот се претопува во следниот - идентичен ден; а додека е така, добро е, така нека биде и понатаму, бидејќи потоа пак ќе пукне... затоа и не е толку лошо, ако Ивана повторно отиде во шумата со кошницата, по печурки, Чекори таа по истиот пат и срцето и` бие, свежиот воздух и мирисот на кал и` ги забрзуваат крвта и мислите и почувствува младешка возбуда.

Има еден човек за словенечки јазик и еден за картографија, двајца за сметање, и еден за историја ... и онака историјата наскоро од ново ќе ја пишуваме, и` рече Виталиј. Стои измеѓу папратот, а од далеку се слуша звукот на камбаните. На почетокот тоа е убав звук, помисли Ивана. Потоа неколку печурки за алиби. На врвот е крпата под која се кријат пет книги, три букочки и две печурки болетус. Под секоја книга расте по една печурка. Ивана му се насмева. Потоа повторно тој така убаво ја погледна, а таа што почувствува топлина на грбот а во стомакот возбудување. Смрт на фаши...со среќа, и` рече.

Со среќа, му возврати.

Кон крајот на август на Пина и` потече вратот, температурата високо и` се качи, целата се воспали и од краставиот нос почнаа да и` течат загноени мрсули. Ивана е обесхрабрена: знаеше, знаеше, дека нешто ќе се случи, но сепак за гнојната ангина на Пина ниту збор не му напиша на Адријан, со оваа казна мора самата да се справи, самата ќе ја носи целата своја тежина, тој и така доволно страда. Почна да се присетува на секое плачење на Пина, на кое што таа не му обрнала внимание, исто и на нејзините изигнорирани желби, кои понекогаш беа многу настојчиви, како и на нејзините заболувања, кои беа многу полесни од ова сега, и` се чинеше дека никогаш не постапуваше како што треба; се обвинува себеси и тогаш го чувствува грчот во желудникот.

Секој ден читам во Donauzeitung за убиства и казни. Се плашам за вас двете, стигна српското писмо со марка со кралот Петар. Постојано размислувам, како сте, што правите, како сте облечени, што сте јаделе. Чувајте се од дизентерија и од тифус, тука многу се распространети. Убаво е што Пина ја интересираат животните. И јас како дете чував се` освен вошки и стаорци во собата – имав цело животинско царство:

гљувчиња, лебарки и болви. Постелата ми беше полна со тафтабити, како некој да истурил боровници и легнал над нив.

Исто така и Ивана едно септемвриско попладне си легна на ќебето послано врз боровинките и на врз мантилот за дожд. Делуваше како некој светло мајстор да ја осветлува одозгора преку крошната на дрвото, изгледаше како да има контраст помеѓу тенките снопови сонце кои продираа низ меките лисја, и во мигот пред Ивана да ги затвори очите, светот се сврте, светот стана љубов и љубовта преку иглата на компасот, се сврте кон другата страна, наспроти смртта; југот е на север и истокот е на запад. Каоник стана уште подалечен, таму некаде во Бугарија, и шумата во еден потез го надрасна сиот рајх, во дијагоналниот сончев зрак, кој блесна преку гранките, Ивана над себе го здогледа аголот од усната на Витал и ја почувствува неговата топла кожа, која што мириса на влага, пешачење и дим, Виталиј, е околу неа и во неа, ниските гранки таму ваму се нишаат, во успорено движење.

*Нема да те скицирам, за да не те препознаат ако ме фатат – ќе те запомнам. Би те насликал, целата, тебе, нема да те составам од два различни дела, од главата на една жена и од телото на друга како во Појадок на трева. Тука се наоѓа нејзиниот привремен дом без прозорци и врата, дом за најнеопходното, со ќебе, боровинки и шише вино; неговата привременост е неговата убавина, краткотрајноста и надоместниот простор, бидејќи просторот е постојан како домот во кој живееме, тој е поврзан со времето: на трупецот до двајцата вљубени врежани се кругови кои сведочат за староста на некогашното дрво, полжавот на него ја оставил својата лигава трага и пајакот од пајажината си создал свој дом како стапица. Ивана и Виталиј лежат во тој дом без сидови, во кој нема да влезе никој друг, лежат на тревата без појадок, без стареење; во тоа временско ограничување без просторни граници; а Ивана се сети на некогаш контрадикторните а сега веќе хармонични зборови на Адријан: *Уживајте ја сета убавина, така како што ја чувствувате, и не размислувајте, од каде е ... ако слушнете шумолење на лисјата кое се одвива под вечерниот ветар, наслушнувајте, и не се обидувајте да разберете, што сака да ви каже... Сонувајте, душа, сонувајте, и бидете среќни во своите сониишта.**

И по вторпат и третпат се повтори тоа со Виталиј, и стана ритуал таму во срцето на старата шума, кога Виталиј ќе ја покрие Ивана и се` ќе се скамени, и тој запира, само неговата топлина пополека се шири во неа, ја покрива пред светот и ја заштитува под себе, во тишината, заедно наслушнуваат, како и` надоаѓа спората крв, која се разлива подкожно, од неа кон него и назад, топлината се разлива по нив, пополека се полнат, со дискретна и постојана моќ, која доаѓа во спорите, најпрвин сецнати, а потоа силни интервали.

... заборава на неа. Ивана шие, Пина крои уршулинска облека, која што Пина никогаш нема да ја облече, ја крпи својата фамилија, за да бидат заедно и да издржат барем десет години.

[...]

Крупниот пар пред вратата насрна внатре, им се брзаше да ја земат и однесат германската машина за шиеење. Со јужен акцент на приморски дијалект, прашуваа зошто ја продавам, и ми дадоа до знаење дека не се исплати да се селиме со неа, и онака ми даваат до знаење дека тие ќе си заминат како победници во продажбава. Знаев дека нема да им успее машината да ја продадат поскапо од мојата цена во огласот, им се брзаше, па се сложив на нивното драстични снижување на цената. Скоро навредени, што испадна дека се` им одеше така мазно, конечно ја разгледаа собата, за да видат дали може да се исценкаат и купат уште нешто, поради што би го истакнале своето уживање во ценкањето. Јунона се

загледа во старата Сингерица, таму во аголот, која долго време служеше како дел од покуќнината, а не како машина за шиење.

„Неа не ја продавам.“

„Ќе ја земеме.“ Од задниот џеб на панталоните тој извади истуткани дваесетки и ми ги понуди.

„Не се продава. Не го продаваме. Не знам како да ве објаснам. Зафтена е.“

„Зафатена? Ти мислиш не е слободна, нели?“ рече таа смеејќи се.

„Не е ваљда вулагрна машината,“ ја надополни, штом таа се уозбили. „Па добро, ајде за дваесетипет.“

„Ја продавам само таа во црвениот ковчег.“

Повторно се изасмеаа.

„Таа мисли дека е рујно е жолто,“ босанката се сврте кон сопругот. Потоа мене ме погледна: „А ковчег, е словенечки збор за мртвечки ковчег.“

[...]

Следното утро се згрозив од сликата во стапицата за глумци: во неа беше малечко животинче со боја на песок, здрвено од страв – се надевав, дека не е умрено, не сакав да сум одговорна за неговата смрт. Ставив гумени ракавици, ја ставив стапицата во платнена вреќичка и свртев зад куќата кон ридот. По некое време од вреќата ја истресов стапицата и внимателно ја отворив вратичката од мамката. Отстапив неколку чекори назад, но и понатаму ослободеното глумче не сакаше да се помрдне. И така заедно бевме неподвижни, секој од нас преплашен, и чекавме, кој прв ќе се помрдне. Погледнав кон морската ширина помеѓу Бернардин и Канегра, така како што многупати гледаше баба ми, и го наслушнав звукот на гalebите, кои одалеку го надгласуваа морето: нивните крици се брануваа.

Кога повторно се свртев кон стапицата, таа беше празна.

Кога Ивана имаше преку четириесет години, истовреме се случија две работи, кои ќе го свртат наглавечки нејзиниот смисол за време.

Пријателите од Љубљана повеќепати ја молат, од Трст да им донесе свила и шифон, пероксид во таблети и просирни хулахопки. Поради тоа, одвреме навреме, заедно со Адријан ќе се упатат кон Трст, со редовен автобуски превоз.

